

2. TÁRSADALOM

2.1. FOGLALKOZTATÁS, MUNKAERŐ, KERESETEK

A foglalkoztatottsági statisztikában az adatforrások, a számbavételi módszerek, a megfigyelt sokaság különbözősége miatt azonos jelenséget számszakilag eltérő adatok fejeznek ki. Az adateltérések az alapadatok esetében is meghaladhatják a statisztikában elfogadott mértéket, ezért a különféle adatforrásokból származó információk nem helyettesíthetők egymással. A fejezet anyaga az adatforrásokhoz kapcsolt csoportosítást követi.

Gazdasági aktivitás, munkanélküliség

A Központi Statisztikai Hivatal a lakosság gazdasági aktivitásának – a foglalkoztatottság, illetve a munkanélküliség – vizsgálatára 1992-ben új statisztikai adatgyűjtést vezetett be. A munkaerő-felmérés, ami a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Az adatgyűjtés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően, a mindenkori munkaügyi szabályozástól, illetve annak változásától függetlenül, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) fogalmait felhasználva figyelje meg.

A magyar munkaerő-felmérés a vizsgált népességet egy meghatározott időszakban (a kikérdezés hetét megelőző héten, a hetet hétfőtől vasárnapig számítva) végzett tevékenységük alapján osztályozza.

Foglalkoztatott az, aki az adott héten legalább egy órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, illetve rendelkezett olyan munkahellyel, ahonnan átmenetileg (betegség, szabadság stb. miatt) volt távol.

Munkanélküli az, aki az adott héten nem dolgozott, és nincs is olyan munkája, amelyből átmenetileg hiányzott; a kikérdezést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát; két héten belül munkába tudott volna állni, ha talált volna megfelelő állást, illetve már talált munkát, ahol 2002-ig 30, 2003-tól 90 napon belül dolgozni kezd.

Gazdaságilag aktívak: azok, akik megjelennek a munkaerőpiacon, azaz a foglalkoztatottak és a munkanélküliek.

Gazdaságilag nem aktívak azok, akik a vonatkozó héten nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres jövedelmet biztosító munkájuk, és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni.

Passzív munkanélküli: a gazdaságilag nem aktívak közül az, aki szeretne dolgozni, és két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást, de nem keres munkát, mert foglalkoztatását reménytelennek látja.

Aktivitási arány: a gazdaságilag aktívak a megfelelő korcsoportba tartozó népesség százalékában.

Munkanélküliségi ráta: a munkanélküliek a megfelelő korcsoportba tartozó gazdaságilag aktív népesség százalékában.

Foglalkoztatási arány: a foglalkoztatottaknak a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez viszonyított aránya.

A Munkaerő-felmérés mintájába 1992-től negyedévente átlagosan mintegy 24 ezer cím került kijelölésre, 1998 óta pedig negyedévente közel 38 ezer címet keresnek fel az összeírók, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) ajánlásainak megfelelően az ott élő 15–74 éves népesség gazdasági aktivitásáról gyűjtsenek információt. 1992–2002 között minden hónapban a hónap 19. napját magában foglaló héten valósult meg a kikérdezés, 2003-tól pedig folyamatosan, a hónap (negyedév, év) valamennyi hetét magában foglalva. A közölt adatok teljeskörűsített negyedéves (éves) átlagok.

2003-tól a munkaerő-felmérés adatainak teljeskörűsítése a 2001. évi népszámláláson alapuló népességszám-továbbvezetés bázisán történik. Ezzel egy időben a 2001–2002. évi adatok is újraszámításra és lecserélésre kerültek. Az 1998–2000 közötti időszakra a 2001. évi népszámlálást is figyelembe vevő, korrigált népességszámon alapuló új súlyszámrendszer készült, amelynek segítségével az adatok újraszűzítésre kerültek (új súlyozású adatok). Az 1992–1997 közötti adatok teljeskörűsítése az 1990. évi népszámlálás alapján készült súlyrendszerrel történt.

A munkaerő-felmérés mintájának hibaszámítása linearizált jackknife-módszerrel történik. Az [áttekintő táblázat](#) 2009. évre vonatkozó adatok mintavételi hibáit (s.e.) 95%-os megbízhatósági szinten közli.

A közölt abszolút számok kerekítése elektronikusan – egyedi korrekció nélkül – történt, ezért a részadatok összege nem mindig egyezik meg az összesített adatok megjelenített kerekített értékeivel.

A munkáltatók gazdasági tevékenységének osztályozása 2008-ig a TEÁOR'03 alapján történt, 2008-ra azonban már az új, TEÁOR'08 szerinti adatok is publikálásra kerültek. 2009-től a gazdasági tevékenység osztályozása a TEÁOR'08 alapján kerül besorolásra.

Forrás: KSH, Munkaerő-piaci jellemzők

Intézményi munkaügyi adatgyűjtési rendszer

Az Európai Unió 2008-tól minden tagállam számára előírja (1893/2006/EK rendelet) az új tevékenységi osztályozás – TEÁOR'08 – kötelező alkalmazását a statisztikai adatgyűjtésekben és nyilvántartásokban. Az adatokat 2008 januárjától a TEÁOR'08 alapján gyűjtöttük be, de 2008-ban még a TEÁOR'03 szerint publikáltuk. A TEÁOR'08 szerint is feldolgozott adatokat először 2009 januárjában publikáljuk.

A TEÁOR'08 alapján készült havi statisztikákat némileg befolyásolhatta, hogy az adatszolgáltatók 2008-ban folyamatosan éltek az új osztályozásba sorolás lehetőségével, így a bázisévben – 2008-ban – a besorolás finomodásával, a szakágazatok között mozgás volt.

Alkalmazásban álló: 2003-ig a munkáltatóval főállású, 5 munkanapot meghaladó időtartamú munkaviszonyban álló személy, beleértve a bedolgozói jogviszonyban, a személyes közreműködéssel járó tagsági és a munkavégzéssel járó szövetkezeti tagsági viszonyban lévő munkavállaló. 2004-től alkalmazásban állónak tekintendő az a munkavállaló, aki a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, s munkaszerződése, munka-megállapodása alapján havi átlagban, munkadíj ellenében legalább 60 munkaóra teljesítésére kötelezett, függetlenül attól, hogy foglalkoztatása a

munkáltatónál főállásban vagy ún. további munkaviszonyban történik. További változás, hogy a munkaügyi adatállományokban a rendvédelmi és honvédelmi intézmények közül a Központosított Illetményfejtési Rendszerbe tartozók adatai a korábbi összevont adatok helyett tényleges intézményi szerkezetben jelennek meg, valamint a fizikai-szellemi állománycsoportokba sorolás is a tényleges FEOR kódok alapján történik. Az abszolút számok idősorokban történő összehasonlíthatósága a 2004-ben bekövetkezett módszertani változás miatt nem minden szinten biztosítható, de az indexek homogén adatkörökre vonatkoznak **Statisztikai állományi létszámba tartoznak az alkalmazásban állók, kivéve** a munkából meghatározott okok miatt tartósan távollevő személyek (szülési szabadságon lévők, a különböző gyermekgondozási ellátásban részesülők, korábban a sorkatonai szolgálatot teljesítők, három hónapot, 1999-től egy naptári hónapot meghaladóan betegek, fizetés nélküli szabadságon lévők stb.).

Átlagkereset: a teljes munkaidőben (2003-ig a főállásban, teljes munkaidőben) foglalkoztatottak részére fizetett keresettömeg (bérköltség) egy főre jutó havi átlaga.

Bruttó kereset: a személyi jövedelemadó, az egészségbiztosítási és nyugdíjjárulékot, valamint a munkavállalói járulékot is tartalmazó alaphér és egyéb jogcímenekén fizetett kereseti elemek (bérpótlék, kiegészítő fizetés, prémium, jutalom, 13. és további havi fizetés) összege.

Nettó átlagkereset: a bruttó átlagkeresetből gazdálkodó szervezetként a mindenkor munkavállalói járulék, a személyi jövedelemadó, valamint az egészségbiztosítási és a nyugdíjjárulék levonásával és az adott évre érvényes járulékküszöb és az alkalmazotti kedvezményre jogosító jövedelemhatár figyelembevételével számított adat. 1999-től az akkor bevezetett, a gyermekek után járó adókedvezmény hatását nem tartalmazta. A személyi jövedelemadó kiszámítása az szja-törvényben szereplő – az adott évre érvényes – sávós adóelőleg kulcsokkal történik, az adatok nettósítása intézményenként havi szinten történik.

A **munkaerőköltség**, az élők munkája igénybeviteléhez kapcsolódó összes költség, a munkavállalót közvetlenül vagy közvetetten érintő javadalmazások legtágabb köre, beletartozik a munkajövedelem, a szociális költség továbbá a képzési és más költségelemek. A foglalkoztatással összefüggő támogatások vagy járulékfizetési kedvezmények csökkentik, míg a foglalkoztatáshoz kapcsolódó adók növelik a munkaerőköltséget.

Havi munkajövedelem (munkavégzéshez kötődő jövedelem): a teljes munkaidőben foglalkoztatottak (2003-ig a főállásban, teljes munkaidőben foglalkoztatottak) részére fizetett kereseti elemeken felül azokat a pénzübeli és természetbeni juttatásokat is tartalmazza, amelyek a nemzetközi ajánlások szerint részei a keresetnek. Ilyen például a lakhatási költségtérítés, az étkezési térítés, a munkába járás költségének térítése, a kizárólag saját használatra biztosított cégautóval kapcsolatos költségtérítések, a jubileumi jutalom, a tárgyjutalmak stb.

Szociális költség: A munkáltató által kötelezően teljesített járulékok, hozzájárulások (pl. tb-járulék, munkaadói járulék, rehabilitációs hozzájárulás), a kollektív szerződés, ágazati megállapodás, egyedi munkaszerződés szerint teljesített hozzájárulások, kifizetések (pl. biztosítási díjak, segély, végkielégítés) és közvetlenül a munkavállalónak nyújtott szociális juttatások (betegszabadság díjazása, végkielégítés, felmondási időre járó bér, szociális segély stb.)

Egyéb munkaerőköltség: a képzési és más a munkajövedelem és szociális költségek körébe nem tartozó költségelemek növelve a foglalkoztatást terhelő adókkal és csökkentve a foglalkoztatást terhelő járulékokkal.

Üres álláshelyek száma: megfigyelésére 2004-ben került bevezetésre az Eurostat ajánlásain alapuló statisztika. A definíció szerint üres álláshelynek számít az adott munkáltatónál újonnan létesített, megüresedett, illetve olyan, a közeli jövőben (3 hónapon belül) megüresedő álláshely, melynek munkaszerződéssel alkalmazott munkaerővel történő betöltésére a munkáltató aktív lépéseket tesz (pl. hirdetés, pályázat útján, kapcsolatfelvétel az Állami Foglalkoztatási Szolgálat, magánközvetítő cégen keresztül, kollégák, barátok, ismerősök segítségével stb.). Nem tekintendő üres álláshelynek az, ahol a munka végzését munkaerő-kölcsönzéssel, egyszeri (eseti) megbízással vagy vállalkozói szerződéssel kívánják megoldani és az sem, amelyet saját dolgozó áthelyezésével vagy munkadíjban nem részesülő, kötelező szakmai gyakorlaton lévő tanulóval, hallgatóval kívánnak betölteni. Nem tekinthetőek továbbá üres álláshelynek a munkavégzésre irányuló jogviszonyban lévők, de munkavégzésre nem kötelezettek – tartósan távollévők – fenntartott álláshelyei sem (gyed, gyes, sorkatonai szolgálatot teljesítő, 1 hónapnál hosszabb ideje betegség vagy fizetés nélküli szabadság miatt távollévő).

Az üres álláshelyek aránya: üres álláshelyek száma az összes álláshely (szervezet tevékenységében foglalkoztatottak létszáma + üres álláshelyek száma) százalékában.

Az évközi munkaügyi statisztikai adatgyűjtésből származó adatok forrása: valamennyi legalább 50 főt foglalkoztató és reprezentatív módon kijelölt 5–49 fős vállalkozás, kijelölt non-profit szervezetek, valamint létszámhatártól függetlenül valamennyi költségvetési és társadalombiztosítási intézmény székhely szerinti adatai.

Az éves munkaügyi statisztikai adatgyűjtésből származó adatok forrása: 2005-ig valamennyi 20 és több főt foglalkoztató, illetve a reprezentatív módon kijelölt 5–19 fős vállalkozás, kijelölt non-profit intézmények, és a költségvetési és társadalombiztosítási szervezetek teljes köre. A táblákban 2006-tól az éves munkaügyi statisztikai létszámadatok a teljes nemzetgazdaságra (mikro vállalkozásokkal együtt) vonatkoznak, a statisztikai adatszolgáltatásra nem kötelezett vállalkozások adatainak pótlása a rendelkezésre álló adóadatokból különböző becslési módszerek alkalmazásával történik. Az átlagkereseti adatok az 1–4 fős mikro vállalkozások adatait nem tartalmazzák. Az éves területi bontású munkaügyi adatok telephely szerinti, a megye területére vonatkoznak.

A továbbvetett munkaerőköltségek forrása 2006-ban és 2007-ben a munkaerőköltség felvétel a nagyobb (legalább 50 főt foglalkoztató) vállalkozásokra vonatkozóan, míg a kisebb vállalkozásokra vonatkozóan a becsléshez az évközi munkaügyi-statisztikai adatgyűjtésből származó munkajövedelem adatok kerülnek felhasználásra. A 2008. évi munkaerőköltség adatok becslése teljes egészében az említett forrásból származó adatok felhasználásával történik.

Nyilvántartott álláskeresők, álláskeresők támogatása

Nyilvántartott álláskereső: az állami munkaközvetítő irodában nyilvántartásba vett személy, aki munkaviszonnyal nem rendelkezik; öregségi nyugdíjra nem jogosult, nem nappali tagozatos tanuló; aktív foglalkoztatási eszközben (átképzés, közhasznú foglalkoztatás stb.); nem vesz részt; munkát vagy önálló foglalkozást keres, munkavégzésre rendelkezésre áll és az Állami Foglalkoztatási Szolgálattal álláskeresési megállapodást kötött.

Nyilvántartott pályakezdő álláskeresők: a nyilvántartott álláskeresők közül azok a 25. életévüket – felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetén 30. életévüket – be nem töltött fiatalok, akik tanulmányaik befejezését követően munkanélküli ellátásra nem szereztek jogosultságot.

Álláskeresési járadékban részesülők: a nyilvántartott álláskeresők közül azok, akik álláskeresővé válásukat megelőzően járulékfizetési kötelezettségüknek eleget tettek és így A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvényben (Ft.) meghatározott feltételek szerint álláskeresési járadék folyósítására jogosultságot szereztek. A jogszabály 2005. nov. 1-i változása 2006. jan. 1-től volt vállalkozók belépését is lehetővé teszi.

Álláskeresési segélyben részesülők: a nyilvántartott álláskeresők közül azok,

- a) akik min. 180 napra megállapított álláskeresési járadék folyósítási idejüket kimerítették,
- b) akik min. 200, max. 364 nap munkaviszonnyal rendelkeznek és
- c) akiknek a kérelem benyújtásakor a reájuk irányadó nyugdíjkorhatár betöltéséhez legfeljebb 5 év hiányzik és a legalább 140 napra megállapított álláskeresési járadék folyósítási idejüket kimerítették.

09-től az ÁFSZ-nél bevezetett **új számítástechnikai rendszer** lehetővé teszi:

1. az álláskeresési ellátás különböző típusaiba be- és kilépők számából a szüneteltetésről visszatérő belépők valamint a szüneteltetésre kilépők számának kiszűrését. A szüneteltetés főbb okai a rövid idejű munkavégzés, a GYES, TGYÁS igénybevétele, képzésben való részvétel,
2. azon belépő létszám számbevételét a tárgyidőszakot megelőző időpontra, akik részére az álláskeresési ellátás első számfejtése a hiánypótlások miatt húzódott el.

Rendszeres szociális segélyre jogosultak a nyilvántartott álláskeresők közül azok a megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező, hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek, akik munkanélküli ellátásra való jogosultsági idejüket kimerítették, és akiknek a települési önkormányzat az 1993. évi III. tv. (A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról) szerint rendszeres szociális segélyt állapított meg. A jogszabály 2009. jan. 1-i változását követően a rendszeres szociális segélyben, a rendelkezésre állási támogatásban és az új típusú rendszeres szociális segélyben részesülők együttes száma.

A bejelentett betöltetlen álláshelyek száma: Az Állami Foglalkoztatási Szolgálathoz bejelentett, munkaközvetítésre rendelkezésre álló munkalehetőségek száma az időszak végén.

Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökben résztvevők létszáma: a létszám a Munkaerőpiaci Alap Decentralizált Foglalkoztatási Alaprészből finanszírozott, a TÁMOP 1.1.2 programban valamint a Központi Foglalkoztatási Alaprészből finanszírozott munkahelyteremtő támogatásban résztvevők létszámát jelenti. Az érintett létszám azokat foglalja magába, akik a tárgyhónapban legalább egy napon támogatott eszközben vettek részt. A nyilvántartott álláskeresők közül a résztvevők a támogatás idejére kikerülnek a nyilvántartott álláskereső státusából.

Módszertani forrás: A munkaerőpiaci helyzet alakulása az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fontosabb adatai alapján című havi jelentés (ÁFSZ, Budapest, 2009).

Az adatok forrása: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal

Bővebb információk a Metainformációs adatbázisból érhetők el:

- [Intézményi munkaügy](#)
- [Lakossági munkaügy](#)
- [Foglalkoztatottság – census](#)